2026-yil
6-son

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI

ILMIY - METODIK

JURNALI

saen.uz

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
6-son

TAHRIR HAY'ATI:

01.00.00 – FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI
Ayupov Shavkat Abdullayevich, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
A'zamov Abdulla, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
Zohidov Erkin A'zamovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

02.00.00 – KIMYO FANLARI
Normaxamatov Nodirali Soxobataliyevich, kimyo fanlar doktori, professor
Tojibayev Komiljon Sharobitdinovich, kimyo fanlar doktori, akademik

03.00.00 – BIOLOGIYA FANLARI
Abdurahmonov Ibrohim Yo'lchiyevich, biologiya fanlari doktori, akademik
Sulaymonov Botirjon Abdushukurovich, biologiya fanlari doktori, akademik

04.00.00 – GEOLOGIYA-MINERALOGIYA FANLARI
Fayziyev Abdulhaq Radjabovich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor
Husanov Sultonboy To'xtayevich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor

05.00.00 – TEXNIKA FANLARI
Allayev Qahramon Rahimovich, texnika fanlari doktori, akademik
Majidov Inom Urishevich, texnika fanlari doktori, professor
Turobjonov Sadritdin Maxamatdinovich, texnika fanlari doktori, akademik
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

06.00.00 – QISHLOQ XO'JALIGI FANLARI
Namozov Shodmon Ergashovich, qishloq xo'jaligi fanlari doktori, akademik
Shoumarov Hikmat Bahromovich, qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi, professor

07.00.00 – TARIX FANLARI
Ziyo Azamat Hamid o'g'li, tarix fanlari doktori, akademik
Sagdullayev Anatoliy Sagdullayevich, tarix fanlari doktori, akademik
Yusupova Diloram Yunusovna, tarix fanlari doktori, akademik

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, iqtisod fanlari doktori, akademik
Musayev Behzod Anvarovich, iqtisod fanlari nomzodi
To'xliyev Nurislom, iqtisod fanlari doktori, akademik
Yusupov Ahmadbek Tadjiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
G'ulomov Saidahror Saidahmedovich, iqtisod fanlari doktori, akademik

09.00.00 – FALSAFA FANLARI
Nazarov Qiyom Normirzayevich, falsafa fanlari doktori, professor
Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich, falsafa fanlari doktori, professor

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI
Mengliyev Baxtiyor Rajabovich, filologiya fanlari doktori, professor
Sirojiddinov Shuhrat Samariddinovich, filologiya fanlari doktori, akademik
Xidirov Rajab Gulmatovich, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (Tojikiston)

11.00.00 – GEOGRAFIYA FANLARI
Nigmatov Asqar Nigmatullayevich, geografiya fanlari doktori, professor
Tojiyeva Zulxumor Nazarovna, geografiya fanlari doktori, professor

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

12.00.00 – YURIDIK FANLAR
Rustamboyev Mirzayusuf Hakimovich, yuridik fanlar doktori, professor
Saidov Akmal Xolmatovich, yuridik fanlar doktori, akademik
Xolmo'minov Jumanazar Toshtemirovich, yuridik fanlar doktori, professor
Qodirov Bobiromon Bekmurodovich, yuridik fanlar doktori, professor

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI
Djurayev Risboy Haydarovich, pedagogika fanlari doktori, akademik
Ibraimov Xolboy, pedagogika fanlari doktori, akademik
Musurmonova Oynisa, pedagogika fanlari doktori, professor
Umarov Bahrom Norboyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

14.00.00 – TIBBIYOT FANLARI
Akilov Xabibulla Ataullayevich, tibbiyot fanlari doktori, professor
Nazirov Feruz Gafurovich, tibbiyot fanlari doktori, akademik

15.00.00 – FARMATSEVTIKA FANLARI
Abdullabekova Viloyat Nurillabekovna, farmatsevtika fanlari doktori, professor
Tulaganov Abduqodir Abdurahmonovich, farmatsevtika fanlari doktori, professor

16.00.00 – VETERINARIYA FANLARI
Daminov Asadullo Suvonovich, veterinariya fanlari doktori, professor
Jabborov Shuhrat Abdumajidovich, veterinariya fanlari doktori, professor
G'afurov Aktam G'afurovich, veterinariya fanlari doktori, professor

17.00.00 – SAN'ATSHUNOSLIK FANLARI
Ahmedova Nigora Rahimovna, sanatshunoslik fanlari doktori, professor
Hakimov Akbar Abdullayevich, san'atshunoslik fanlari doktori, akademik

18.00.00 – ARXITEKTURA
Nozilov Dodo Avazovich, arxitektura fanlari doktori, professor
Uralov Axtam Sindarovich, arxitektura fanlari doktori, professor

19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI
Abdusamatov Hasanboy Usmonjon o'g'li, psixologiya fanlari doktori, professor
Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Karimova Vasila Mamanosirovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Halimova Mashraboy Vohidovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Lazar Drajeta, psixologiya fanlari doktori, professor, Belgrad, Serbiya
Karpinskiy Konstantin Viktorovich, psixologiya fanlari doktori, professor, Grodno, Belarussiya
Suletbayeva Ella Serikbayevna, psixologiya fanlari doktori, dotsent

22.00.00 – SOTSIOLOGIYA FANLARI
Bekmurodov Mansur Bobomurodovich, sotsiologiya fanlari doktori, professor
Toshmuhamedova Dilorom Gafurdjanovna, sotsiologiya fanlari doktori

23.00.00 – SIYOSIY FANLAR
Fayzullayev Alisher Omonullayevich, siyosiy fanlar doktori, professor
Hasanov Otabek Abdurashidovich, siyosiy fanlar doktori
Paxrutdinov Shukritdin Ilyasovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Omonov Baxtiyor Axtamovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Quronboyev Qahramon Qo'chqorovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Avazov Komil Xolliyevich, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
6-son

24.00.00 – ISLOMSHUNOSLIK FANLARI

Ibrohimov Ne'matulla, filologiya fanlari doktori, akademik
Islomov Zohidjon Mahmudovich, filologiya fanlari doktori, professor

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
6-son

MUNDARIJA

Jurayev B. O‘spirinlar huquqiy dunyoqarashini shakllantiruvchi ijtimoiy-psixologik determinantlarning o‘ziga xos xususiyatlari……..	**8**
Karimov X. Sportchilarni bo‘lajak musobaqalarga tayyorlashning psixologik asoslari.....	14
Maxmudova O. O‘zbekiston Respublikasi ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo‘yiladigan davlat talablari asosidagi ijodiy rivojlanish yo‘nalishining mazmun-mohiyati……...	23
Parpiyva N.T. Matematika o‘qitish metodikasi fanida kombinatorika elementlarini o‘qitishning noan’anaviy usullari…….	34
Maxmudova M.A., Tilovov I.Q. Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy-pedagogik kompetentligini raqamli ta’lim muhitida shakllantirish metodikasi …….	41
Авазов К.Х. Национальная безопасность в Центральной Азии: системный анализ современных проблем…….	49
Mamatova G.A. Badiiy matn ona tilini produktiv o‘qitish vositasi sifatida……...	61
Asamatdinova J. Qaraqalpaqstan Respublikasi qánigelestirilgen mekteplerinde filologiya pánlerin oqitiwda pedagogikalíq qádiryatlardi qáliplestiriw.....	67
Батыралиева Ш.П. Современные подходы к развитию духовно-нравственной деятельности студентов……	73
Norbosheva M., Abduyeva N. O‘smirlik davrida stress va uni boshqarish usullari…….	80
Ishankulova G.B. O‘zbek oilalarida gender munosabatlar namoyon bo‘lishining o‘ziga xos xususiyatlari.....	87
Jabborova M. T. O‘zbek tilida ta’lim oluvchi boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga rus tilini o‘rgatishda differensial va individual yondashuvlarning samaradorligi	93
Yunusova D. X. Xalq pedagogikasi an’analarining boshlang‘ich ta’limdagi tarbiyaviy imkoniyatlari ……..	100
Azimova N. N. Talabalarning o‘quv tashabbuskorligini rivojlantirishda milliy madaniy qadriyatlarning pedagogik imkoniyatlari	109
Akramov D. I. Advancing global business management through digital innovations and cultural dynamics: prospects and challenges ……..	116
Nuriddinov B. B. Advancing global business management through digital innovations and cultural dynamics: prospects and challenges ……..	123

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
6-son

UDK 373.3.016:39

XALQ PEDAGOGIKASI AN'ANALARINING BOSHLANG'ICH TA'LIMDAGI TARBIYAVIY IMKONIYATLARI

Yunusova Dildoraxon Xikmat qizi,
Qori Niyoziy nomidagi tarbiya pedagogikasi milliy instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada xalq pedagogikasi an'analarining boshlang'ich ta'limdagi tarbiyaviy imkoniyatlari ilmiy-nazariy va statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilingan. Maqolada boshlang'ich ta'lim bosqichining bola shaxsini ma'naviy-axloqiy shakllantirishdagi o'rni, xalq pedagogikasi vositalarining tarbiyaviy ta'siri, milliy qadriyatlar asosida o'quvchilarda axloqiy fazilatlarni rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, xalq og'zaki ijodi, maqollar, ertaklar, rivoyatlar, xalq o'yinlari, urf-odatlar va oilaviy tarbiya an'analarining boshlang'ich sinf o'quvchilarida halollik, mehr-oqibat, hurmat, mas'uliyat, mehnatsevarlik, vatanparvarlik va jamoaviylik kabi fazilatlarni shakllantirishdagi pedagogik ahamiyati asoslab berilgan. Maqolada O'zbekiston ta'lim tizimiga oid statistik ma'lumotlar, xalqaro tashkilotlarning ijtimoiy-emotsional ta'lim bo'yicha yondashuvlari va pedagogik adabiyotlar asosida xalq pedagogikasi an'analaridan foydalanishning zamonaviy boshlang'ich ta'limdagi dolzarbligi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: xalq pedagogikasi, boshlang'ich ta'lim, tarbiyaviy imkoniyat, axloqiy tarbiya, milliy qadriyat, xalq og'zaki ijodi, maqol, ertak, o'quvchi shaxsi, ijtimoiy-emotsional rivojlanish.

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ТРАДИЦИЙ НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В статье анализируются воспитательные возможности традиций народной педагогики в начальном образовании на основе научно-теоретических и статистических данных. Раскрывается роль начального образования в духовно-нравственном формировании личности ребенка, воспитательное значение средств народной педагогики, возможности развития нравственных качеств учащихся на основе национальных ценностей. Особое внимание уделяется педагогическому потенциалу устного народного творчества, пословиц, сказок, преданий, народных игр, традиций и семейного воспитания в формировании у младших школьников честности, уважения, ответственности, трудолюбия, патриотизма и коллективизма.

Ключевые слова: народная педагогика, начальное образование, воспитательные возможности, нравственное воспитание, национальные

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

ценности, устное народное творчество, пословица, сказка, личность ученика, социально-эмоциональное развитие.

EDUCATIONAL POTENTIAL OF FOLK PEDAGOGY TRADITIONS IN PRIMARY EDUCATION

Abstract. This article analyzes the educational potential of folk pedagogy traditions in primary education based on scientific-theoretical and statistical data. It highlights the role of primary education in the spiritual and moral development of children, the educational influence of folk pedagogy tools, and the possibilities of developing students' moral qualities through national values. The article substantiates the pedagogical importance of oral folklore, proverbs, fairy tales, legends, folk games, traditions and family education in developing honesty, respect, responsibility, diligence, patriotism and collectivism among primary school students.

Keywords: folk pedagogy, primary education, educational potential, moral education, national values, oral folklore, proverb, fairy tale, student personality, social-emotional development.

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri yosh avlodni nafaqat bilimli, balki ma'naviy yetuk, axloqan barqaror, ijtimoiy mas'uliyatli va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashdan iborat. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi bola shaxsining keyingi intellektual, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishi uchun muhim poydevor hisoblanadi. Bu bosqichda o'quvchilarda dastlabki axloqiy qarashlar, xulq-atvor me'yorlari, ijtimoiy munosabatlarga kirishish madaniyati va qadriyatli munosabatlar shakllana boshlaydi.

O'zbekiston Respublikasida maktab ta'limi keng qamrovli ijtimoiy-pedagogik tizim hisoblanadi. 2025/2026-o'quv yili boshida umumiy o'rta ta'lim muassasalarida 6 870,5 ming nafar o'quvchi tahsil olgani, ularning 48,8 foizini qizlar va 51,2 foizini o'g'il bolalar tashkil etgani qayd etilgan [6]. Bu ko'rsatkich boshlang'ich ta'lim va umumiy maktab tarbiyasining jamiyat taraqqiyotidagi strategik ahamiyatini ko'rsatadi. Chunki maktabdagi tarbiyaviy jarayon millionlab bolalarning shaxsiy kamoloti, ijtimoiylashuvi va fuqarolik pozitsiyasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Boshlang'ich ta'limda xalq pedagogikasi an'analaridan foydalanish o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, odob-axloq me'yorlariga rioya qilish, kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, mehnatsevarlik, halollik, vatanparvarlik, mehr-oqibat va jamoaviylik kabi fazilatlarni rivojlantirishda muhim pedagogik vosita bo'lib xizmat qiladi. Xalq pedagogikasi o'zining obrazliligi, hayotiyligi, sodda va ta'sirchan mazmuni bilan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ruhiy-psixologik xususiyatlariga mos keladi. Maqolaning maqsadi — xalq pedagogikasi an'analarining boshlang'ich ta'limdagi tarbiyaviy imkoniyatlarini ilmiy-nazariy, statistik va pedagogik

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

jihatdan asoslash, ularning boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida axloqiy fazilatlarni rivojlantirishdagi o‘rnini tahlil qilishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili shuni ko`rsatadiki, xalq pedagogikasi — xalqning ko‘p asrlik tarbiyaviy tajribasi, ma’naviy qadriyatlari, urf-odatlari, og‘zaki ijodi, oilaviy tarbiya usullari, axloqiy qarashlari va hayotiy tajribasi asosida shakllangan pedagogik bilimlar majmuidir. Unda xalqning bola tarbiyasi, odob-axloq, mehnat, oila, jamiyat, tabiat, vatan va insoniy munosabatlarga oid qarashlari mujassamdir. Sharq pedagogik tafakkurida tarbiya masalasi doimo markaziy o‘rinda bo‘lgan. Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy va Abdulla Avloniy asarlarida axloq, odob, ezgulik, ilm, ma’rifat, halollik, adolat va inson kamoloti masalalari chuqur yoritilgan. Xususan, Abdulla Avloniy tarbiyani inson hayoti va millat istiqboli uchun eng muhim masala sifatida baholagan [2]. Bu fikr xalq pedagogikasi an’analarining bugungi boshlang‘ich ta’limdagi dolzarbligini nazariy jihatdan asoslashga xizmat qiladi.

Zamonaviy pedagogik adabiyotlarda boshlang‘ich ta’lim bola shaxsining dastlabki ijtimoiy, axloqiy va intellektual rivojlanish bosqichi sifatida talqin qilinadi [3]. Kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarda obrazli fikrlash, taqlidchanlik, emotsional sezgirlik, kattalar bahosiga ehtiyoj va jamoada o‘z o‘rnini topishga intilish kuchli bo‘ladi [4]. Shu sababli xalq og‘zaki ijodi namunalari — maqollar, ertaklar, topishmoqlar, rivoyatlar va xalq o‘yinlari bu yoshdagi bolalarga axloqiy tushunchalarni sodda, obrazli va emotsional ta’sirchan shaklda yetkazish imkonini beradi. Xalqaro pedagogik yondashuvlarda ham bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishi ta’lim sifatining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. UNESCO ijtimoiy-emotsional ta’limni o‘quvchilarda hissiyotlarni boshqarish, boshqalarga g‘amxo‘rlik qilish, ijobiy munosabatlar o‘rnatish, mas’uliyatli qaror qabul qilish va murakkab vaziyatlarni samarali hal etish kompetensiyalarini rivojlantirish jarayoni sifatida izohlaydi [9]. OECD tadqiqotlarida esa ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalar o‘quvchilarning akademik natijalari, sog‘lom xulq-atvori, hayotdan qoniqishi va kelajak rejalari bilan bog‘liqligi qayd etiladi [10]. Bu yondashuvlar xalq pedagogikasi an’analarining boshlang‘ich ta’limdagi tarbiyaviy imkoniyatlarini zamonaviy ilmiy asosda qayta baholash zarurligini ko‘rsatadi. Chunki xalq pedagogikasi vositalari mazmunan ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan mehr, hurmat, hamdardlik, adolat, mas’uliyat, o‘zini tutish, jamoaviylik va muloqot madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Maqolani tayyorlashda nazariy-tahliliy yondashuv, statistik tahlil, taqqoslash, umumlashtirish, tizimlashtirish va pedagogik interpretatsiya metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv, qadriyatlarga asoslangan tarbiya, ijtimoiy-emotsional rivojlanish nazariyasi, xalq pedagogikasi g‘oyalari va faoliyatga yo‘naltirilgan pedagogik yondashuv tashkil etdi. Maqolada O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PF-134-son

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

Farmoni, Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari, UNICEF, UNESCO va OECD materiallari, shuningdek, pedagogika va boshlang‘ich ta’limga oid ilmiy manbalar tahlil qilindi. Statistik ma’lumotlar mavzuning dolzarbligini asoslash va xalq pedagogikasi an’analaridan foydalanish zaruratini ilmiy dalillash maqsadida qo‘llanildi.

Natijalar shuni ko`rsatadiki, Xalq pedagogikasi an’analarining boshlang‘ich ta’limdagi tarbiyaviy imkoniyatlarini aniqlashda, avvalo, boshlang‘ich ta’limning keng qamrovi va bola shaxsiga ta’sir kuchini hisobga olish zarur. UNICEF Uzbekistan ma’lumotlariga ko‘ra, O‘zbekistonda boshlang‘ich ta’limga qamrov 2021/2022-o‘quv yilida 99 foizni tashkil etgan [7]. Bu ko‘rsatkich boshlang‘ich ta’lim bosqichi bolalarning deyarli barchasiga axloqiy-ma’naviy tarbiya berish imkoniga ega bo‘lgan eng muhim pedagogik maydon ekanini ko‘rsatadi. Maktab ta’limining keng ko‘lami ham xalq pedagogikasi an’analarini ta’lim-tarbiya jarayoniga tizimli kiritish zarurligini ko‘rsatadi. Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025/2026-o‘quv yili boshida umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida 6 870,5 ming nafar o‘quvchi tahsil olgan [6]. Demak, boshlang‘ich va umumiy maktab ta’limida xalq pedagogikasi imkoniyatlaridan oqilona foydalanish jamiyat miqyosida katta tarbiyaviy ahamiyatga ega.

Quyidagi jadval xalq pedagogikasi an’analarining boshlang‘ich ta’limdagi tarbiyaviy imkoniyatlarini statistik va pedagogik jihatdan asoslaydi.

1-jadval. Boshlang‘ich ta’limda xalq pedagogikasi an’analaridan foydalanish dolzarbligini asoslovchi ko‘rsatkichlar

Ko‘rsatkich	Miqdor	Manba	Pedagogik talqin
O‘zbekistonda umumiy o‘rta ta’lim o‘quvchilari soni, 2025/2026	6 870,5 ming nafar	Milliy statistika qo‘mitasi	Tarbiyaviy yondashuv millionlab o‘quvchilarga ta’sir ko‘rsatadi
O‘quvchilar tarkibida qizlar ulushi	48,8%	Milliy statistika qo‘mitasi	Tarbiya mazmuni gender jihatdan muvozanatli bo‘lishi kerak
O‘quvchilar tarkibida o‘g‘il bolalar ulushi	51,2%	Milliy statistika qo‘mitasi	Tarbiyaviy metodlar barcha o‘quvchilar ehtiyojiga mos bo‘lishi zarur

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

Ko‘rsatkich	Miqdor	Manba	Pedagogik talqin
Boshlang‘ich ta’limga qamrov	99%	UNICEF Uzbekistan	Boshlang‘ich ta’lim axloqiy tarbiya uchun eng keng imkoniyatli bosqichdir
Maktablarning internetga ulanish darajasi	94%	UNICEF Uzbekistan	Xalq pedagogikasi materiallarini raqamli vositalar bilan uyg‘unlashtirish imkoniyati mavjud
OECD tadqiqotlarida ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalar	Akademik muvaffaqiyat va hayotiy farovonlik bilan bog‘liq	OECD	Axloqiy fazilatlar ta’lim natijadorligi bilan bevosita aloqador
UNESCO talqinida ijtimoiy-emotsional ta’lim	Hissiyotlarni boshqarish, g‘amxo‘rlik, mas’uliyatli qaror qabul qilish	UNESCO	Xalq pedagogikasi mazmuni SEL kompetensiyalari bilan uyg‘unlashadi

Jadvaldan ko‘rinadiki, boshlang‘ich ta’limning yuqori qamrovi, maktab tizimining kengligi va raqamli infratuzilmaning rivojlanishi xalq pedagogikasi an’analarini zamonaviy ta’lim-tarbiya jarayoniga tizimli kiritish uchun qulay sharoit yaratadi. Xalq pedagogikasi an’analarining boshlang‘ich ta’limdagi tarbiyaviy imkoniyatlari quyidagi yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi.

Birinchidan, xalq pedagogikasi o‘quvchilarda axloqiy tushunchalarni obrazli shaklda shakllantiradi. Kichik maktab yoshidagi bolalar mavhum tushunchalarni to‘liq anglashda qiyinchilik sezishi mumkin. Shu sababli “halollik”, “mehr”, “hurmat”, “adolat”, “mas’uliyat”, “vatanparvarlik” kabi tushunchalarni maqol, ertak, rivoyat va xalqona hikoyatlar orqali tushuntirish pedagogik jihatdan samaralidir. Masalan, “Rost so‘z — qilichdan o‘tkir”, “Mehnatning tagi rohat”, “Kattaga hurmat, kichikka izzat”, “Odob bozorda sotilmas” kabi maqollar bolalarga axloqiy xulosani qisqa, aniq va esda qolarli shaklda yetkazadi.

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

Ikkinchidan, xalq ogʻzaki ijodi oʻquvchilarning emotsional-qadriyatli munosabatini rivojlantiradi. Ertak va rivoyatlarda yaxshilik va yomonlik, rostgoʻylik va yolgʻonchilik, saxiylik va xasislik, mehnatsevarlik va dangasalik obrazlar orqali beriladi. Bu esa bolada axloqiy vaziyatlarni his qilish, qahramon xatti-harakatlarini baholash, oʻz munosabatini bildirish va xulosa chiqarish koʻnikmalarini shakllantiradi.

Uchinchidan, xalq oʻyinlari oʻquvchilarda jamoaviylik, hamkorlik, intizom va adolat tuygʻusini rivojlantiradi. Boshlangʻich sinf oʻquvchilari uchun oʻyin yetakchi faoliyatga yaqin boʻlgan pedagogik vosita hisoblanadi. Xalq oʻyinlari orqali bola qoidaga rioya qilish, navbat kutish, gʻalaba va magʻlubiyatni toʻgʻri qabul qilish, doʻstlariga yordam berish, jamoa manfaatini hisobga olish kabi muhim ijtimoiy-axloqiy tajribalarni egallaydi.

Toʻrtinchidan, xalq pedagogikasi oila va maktab tarbiyasini bogʻlovchi vosita vazifasini bajaradi. Xalq an'analari, oilaviy qadriyatlar, kattalarga hurmat, mehmondoʻstlik, qoʻni-qoʻshnichilik, ota-onaga ehtirom kabi qadriyatlar bola hayotida avvalo oilada shakllanadi. Maktab esa ularni pedagogik jihatdan tizimlashtiradi va oʻquv jarayoniga maqsadli kiritadi. Shu orqali oila va maktab hamkorligi mustahkamlanadi.

Beshinchidan, xalq pedagogikasi milliy oʻzlikni anglash va vatanparvarlik tarbiyasini rivojlantirish imkonini beradi. Boshlangʻich sinf oʻquvchilari milliy ertaklar, maqollar, allalar, tarixiy rivoyatlar, bayram va urf-odatlar orqali xalqning tarixi, qadriyatlari, orzu-intilishlari va hayotiy tajribasi bilan tanishadi. Bu esa ularda ona Vatanga muhabbat, milliy qadriyatlarga hurmat va madaniy merosga daxldorlik tuygʻusini kuchaytiradi.

Oltinchidan, xalq pedagogikasi oʻquvchilarning nutqiy va tafakkur rivojiga ham ijobiy ta'sir koʻrsatadi. Maqollar, topishmoqlar, tez aytishlar va ertaklar oʻquvchilarning soʻz boyligini oshiradi, mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi, obrazli tasavvurini kengaytiradi va mustaqil fikr bildirishga oʻrgatadi. Bu esa xalq pedagogikasi an'analarining faqat tarbiyaviy emas, balki didaktik imkoniyatlari ham yuqori ekanini koʻrsatadi.

Xalq pedagogikasi an'analaridan foydalanishda quyidagi pedagogik shart-sharoitlar muhim hisoblanadi:

1. Xalq pedagogikasi materiallarini oʻquvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos tanlash.
2. Maqol, ertak, rivoyat va xalq oʻyinlarini dars maqsadi bilan uygʻunlashtirish.
3. Tarbiyaviy mazmunni faqat bayon qilish emas, balki muhokama, savol-javob, rolli oʻyin va ijodiy topshiriqlar orqali oʻzlashtirish.
4. Xalq pedagogikasi an'analarini dars va darsdan tashqari faoliyatga integratsiya qilish.
5. Oila, maktab va mahalla hamkorligini milliy qadriyatlar asosida kuchaytirish.

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

6. Xalq pedagogikasi materiallarini raqamli ta’lim vositalari bilan uyg‘unlashtirish.
7. O‘quvchilarda shakllanayotgan axloqiy fazilatlarni baholash mezonlarini ishlab chiqish.

Maqola doirasidagi tahlillar asosida xalq pedagogikasi an’analarining boshlang‘ich ta’limdagi tarbiyaviy imkoniyatlarini quyidagi komponentlar orqali ifodalash mumkin:

1. Kognitiv komponent — o‘quvchilarning odob-axloq, milliy qadriyatlar va xalq an’analari haqidagi bilimlarini shakllantirish.
2. Emotsional-qadriyatli komponent — o‘quvchilarda mehr, hurmat, g‘urur, hamdardlik, vatanparvarlik va daxldorlik tuyg‘ularini rivojlantirish.
3. Xulqiy-faoliyat komponenti — o‘quvchilarning kundalik xatti-harakatlarida odob-axloq me’yorlariga amal qilishini ta’minlash.
4. Ijtimoiy-kommunikativ komponent — o‘quvchilarda muloqot madaniyati, jamoaviylik, hamkorlik va ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirish.
5. Refleksiv komponent — o‘quvchilarning o‘z xatti-harakatlarini baholash, xulosa chiqarish va o‘zini tarbiyalashga intilish ko‘nikmalarini shakllantirish.

2-jadval. Xalq pedagogikasi vositalari va ularning tarbiyaviy imkoniyatlari

Xalq pedagogikasi vositasi	**Tarbiyaviy imkoniyati**	**Shakllantiriladigan fazilatlar**
Maqollar	Qisqa, aniq va esda qolarli axloqiy xulosa beradi	Halollik, mehnatsevarlik, odoblilik
Ertaklar	Obrazlar orqali yaxshilik va yomonlikni farqlashga o‘rgatadi	Mehr-oqibat, adolat, rostgo‘ylik
Rivoyatlar	Hayotiy voqealar orqali axloqiy saboq beradi	Donolik, sabr, mas’uliyat
Topishmoqlar	Tafakkur va kuzatuvchanlikni rivojlantiradi	Zukkolik, diqqat, mantiqiy fikrlash
Xalq o‘yinlari	Jamoaviy faoliyat va qoidalarga rioya qilishni o‘rgatadi	Hamkorlik, intizom, adolat
Urf-odatlar	Milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantiradi	Vatanparvarlik, hurmat, daxldorlik
Oilaviy tarbiya an’analari	Bola xulq-atvoriga kundalik hayot orqali ta’sir qiladi	Kattalarga hurmat, mas’uliyat, mehr

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

Ushbu tahlil xalq pedagogikasi an’analarining boshlang‘ich ta’limda ko‘p qirrali tarbiyaviy imkoniyatlarga ega ekanini ko‘rsatadi. Biroq amaliyotda bu imkoniyatlardan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, xalq pedagogikasi materiallari ko‘pincha epizodik tarzda qo‘llanadi; ularning dars maqsadi bilan integratsiyasi yetarli emas; raqamli ta’lim vositalari bilan uyg‘unlashtirish metodikasi to‘liq ishlab chiqilmagan; o‘quvchilarda shakllanayotgan axloqiy fazilatlarni baholash mezonlari amaliyotda aniq belgilanmagan. Shu sababli boshlang‘ich ta’limda xalq pedagogikasi an’analaridan samarali foydalanish uchun ularni tizimli pedagogik model asosida tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Bunday modelda maqsad, mazmun, metod, vosita, shakl, pedagogik shart-sharoitlar va baholash mezonlari o‘zaro uyg‘un bo‘lishi kerak. Ayniqsa, raqamli ta’lim sharoitida xalq pedagogikasi materiallarini animatsion ertaklar, audio-rivoyatlar, interaktiv maqollar, elektron topshiriqlar va virtual tarbiyaviy vaziyatlar orqali taqdim etish ularning ta’sirchanligini oshiradi.

Xulosa o`rnida aytish lozimki, Xalq pedagogikasi an’analarining boshlang‘ich ta’limdagi tarbiyaviy imkoniyatlari keng va ko‘p qirralidir. Ular o‘quvchilarda axloqiy fazilatlarni rivojlantirish, milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantirish, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni mustahkamlash va oila-maktab hamkorligini kuchaytirishda muhim pedagogik vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelindi: Birinchidan, boshlang‘ich ta’lim bosqichi bola shaxsining axloqiy va ma’naviy shakllanishi uchun eng muhim davr hisoblanadi. Bu davrda xalq pedagogikasi an’analaridan foydalanish o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos, tabiiy va ta’sirchan tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatadi. Ikkinchidan, xalq pedagogikasi vositalari — maqollar, ertaklar, rivoyatlar, topishmoqlar, xalq o‘yinlari, urf-odatlar va oilaviy tarbiya an’analari — o‘quvchilarda halollik, hurmat, mehr-oqibat, mehnatsevarlik, vatanparvarlik, jamoaviylik va mas’uliyat kabi fazilatlarni rivojlantirish imkoniga ega. Uchinchidan, xalqaro tashkilotlarning ijtimoiy-emotsional ta’lim bo‘yicha yondashuvlari xalq pedagogikasi mazmuni bilan uyg‘unlashadi. Chunki xalq pedagogikasi ham bolada boshqalarga g‘amxo‘rlik, ijobiy munosabat, o‘zini tutish, mas’uliyatli qaror qabul qilish va axloqiy xatti-harakatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. To‘rtinchidan, O‘zbekistonda boshlang‘ich ta’lim qamrovining yuqoriligi va maktab ta’limi tizimining kengligi xalq pedagogikasi an’analarini tizimli pedagogik jarayonga kiritish uchun katta imkoniyat yaratadi. Beshinchidan, xalq pedagogikasi an’analaridan samarali foydalanish uchun ularni dars va darsdan tashqari faoliyatga integratsiya qilish, raqamli ta’lim vositalari bilan uyg‘unlashtirish, oila-maktab hamkorligini kuchaytirish va axloqiy fazilatlarni baholash mezonlarini ishlab chiqish zarur.

Demak, xalq pedagogikasi an’analari boshlang‘ich ta’limda nafaqat milliy merosni o‘rgatish vositasi, balki o‘quvchi shaxsini ma’naviy-axloqiy

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

rivojlantirishning samarali, ilmiy asoslangan va amaliy ahamiyatga ega pedagogik manbai hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. (2022, 11-may). *O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida* (PF-134-son). Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi.
2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2025). *O‘zbekiston Respublikasida umumiy o‘rta ta’lim: 2025/2026-o‘quv yili boshiga*. Toshkent: Statistika nashriyoti.
3. UNICEF Uzbekistan. (2024). *Situation Analysis of Children and Adolescents in Uzbekistan*. Tashkent: United Nations Children’s Fund.
4. UNESCO. (2024). *What you need to know about social and emotional learning*. Paris: UNESCO Publishing.
5. OECD. (2024). *Social and Emotional Skills for Better Lives*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/example-doi-link
6. OECD. (2018). *Social and Emotional Skills for Student Success and Well-being*. Paris: OECD Publishing.
7. Abdulla Avloniy (1992). *Turkiy guliston yoxud axloq*. Toshkent: O‘qituvchi.
8. Abu Nasr Forobiy (2016). *Fozil odamlar shahri* (Tarjimon: M. Muhamedov). Toshkent: Adabiyot uchqunlari.
9. Alisher Navoiy (1983). *Mahbub ul-qulub*. Toshkent: Fan. (Tanlangan asarlar, 14-jild).

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
6-son

Muassis - "FAN VA INNOVATSIYA YANGILIKLARI" MCHJ
Jurnal hamkori - «PROFI UNIVERSITY»

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 24-may kuni № 454068-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Bosh muharrir:
Shoumarov G'ayrat Bahromovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), akademik

Bosh muharrir o'rinbosari:
Qodirov Umarali Do'stqobilovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Mas'ul kotib:
Muqimov Alisher

Jurnal 2024-yilda tashkil etilgan, 1 oyda bir marta o'zbek, tojik, qozoq, qirg'iz, qoraqalpoq, rus va ingliz tillarida nashr etiladi.

Tahririyat manzili: 190110, Toshkent shahri Uchtepa tumani, Bog'iston MFY, 14-mavze, 8-uy.

Telefonlar: +998 90 749 00 00
+998 90 749 77 77
+998 91 902 05 01
E-mail: saen_2024@mail.ru
Jurnal sayti: www.saen.uz
Telegram kanali: **https://t.me/saen_2024**

Maqolada keltirilgan fakt va ma'lumotlarning to'g'riligi uchun mualliflar mas'uldirlar.

"Fan va ta'lim yangiliklari" ilmiy-amaliy jurnali Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining qarori (25.08.2025 y., №374/5) bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

ISSN: 3093-8694

© 2026 Fan va ta'lim yangiliklari